

Насилие над деца

Насилието над деца е феномен, който съществува във всяка държава, общество, етническа или религиозна група, независимо от социалния статус на детето или семейството. Закрилата на детето срещу „всички форми на физическо или умствено насилие, посегателство или злоупотреба, липса на грижи или небрежно отношение, малтретиране или експлоатация, включително сексуални престъпления“ е основно право, гарантирано от Конвенцията на ООН за правата на детето (Член 19, КПД).

Ние от УНИЦЕФ вярваме, че всяка една форма на насилие над дете може да бъде предотвратена. Цикълът на насилието над деца може да бъде прекъснат и ние имаме моралното задължение да защитим човешките им права и да предприемем незабавни действия. Можем да спрем насилието и трябва да започнем още днес.

Къде се случва насилието?

Противно на допусканията на повечето хора, то най-често децата стават жертви на насилие в семейната им среда и в голяма степен извършителите на насилието са родителите или хора, близки до детето, които имат редовен и неограничен достъп до него. Често децата стават жертви на насилие в училище – от други деца или от учителите си. Момичетата и момчетата, отглеждани в системата за деца, лишени от родителска грижа или в институции за деца в конфликт със закона, са особено уязвима група и често стават жертви на насилие. Друга основна заблуда по темата насилие над деца е битувашката представа, че насилието е акт, който задължително включва използването на физическа сила. В голяма част от случаите децата стават жертва на насилие или са наранени по-скоро от бездействие или пасивност от страна на родителите, на хората, които се грижат за тях или поради незаинтересоваността на общността.

Кои са видовете насилие?

Видовете насилие над деца са подробно изследвани и надлежно описани в научната литература. Кратка обобщена информация може да намерите тук:

-Физическо насилие. Физическото насилие се определя като всяко неслучайно физическо посегателство над дете от родител или друг възрастен. В тази категория попадат например (но не само) удряне, ритане, щипане, болезнено раздрусване, изгаряне, хапане, душене, даване и други посегателства над детето, които причиняват болка, оставят следа, синина, охлузвания по кожата, фрактури или предизвикват страх у детето. В групата на физическото насилие попадат крайните форми на родителски контрол и използването на физическа сила с цел „дисциплиниране“ на детето. Това включва използването на физическа сила, която има за цел да предизвика болка и дискомфорт у детето. Най-често използваните форми на физическо насилие с цел дисциплиниране на детето са шамаросване, пердашене, пляскане, шляпване и други – било то с ръка или с предмети. Физическото насилие включва също преднамерено даване на детето на отровни вещества, неподходящи лекарства или алкохол. Възможно е да е налице използването на ненужна сила при хранене, сменяне на пелени или дрехи. Вредите от физическото насилие може да не са причинени умишлено и/или да са следствие на прилагане на свърх строги мерки за дисциплина или физически наказания.

-Психическо и емоционално насилие, тормоз/малтретиране се квалифицира като системно критикуване, засрамване, унижаване, порицаване, заплахи, подигравки, предизвикване на страх и безпокойство у детето, постоянно недоволство от неговото поведение, както и неспособност за подсигурияването на грижа за детето, която да е адекватна за неговите нужди от гледна точка на възраст и индивидуални характеристики. В групата на емоционалното насилие се включват и случаите, когато родителите или хората, които отглеждат детето,

не са в състояние да предоставят подкрепяща и развиваща среда, или нагласите към детето са такива, че възпрепятстват неговите способности да развие пълния си потенциал. По смисъла на българското законодателство и на международните стандарти децата, които са свидетели на домашно насилие, са жертва на психически и емоционален тормоз.

-Сексуално насилие/посегателство е въвличането на дете в сексуални действия, които то не разбира напълно и за които няма капацитет да даде съгласието си да участва, поради когнитивната си незрялост и млада възраст. Сексуално насилие е и всяко действие, което включва участието на дете под 14 години и има сексуален характер. Всяко разголване на детето, опипване/галене на дете в интимните за него зони, подканване на детето да опипва възрастен или друго дете в тези зони, игра с половите органи, целуване на детето по сексуален начин, използването на неуместен език, който има сексуална конотация или подтиква детето към сексуални действия, склоняване на детето към игри със сексуален характер или имитирането на сексуален акт, или въвличането на дете в създаването на порнографски материали или пък снабдяването на детето с такива, се категоризира като сексуално насилие. Сексуалната експлоатация на деца с цел облагодетелстване представлява сексуално насилие на възрастен върху дете, съпроводено от плащане в брой или по друг начин на детето или на трето лице. Сексуалната експлоатация и малтретирането на деца обхващат редица престъпления като сексуални отношения с деца под/чрез принуда, детска проституция, детска порнография. Детските бракове също се квалифицират като сексуално насилие поради факта, че по дефиниция поне един от брачните партньори все още не е достигнал физическа, интелектуална и емоционална зрялост и следователно не е имал възможност да изрази пълно и ясно съгласие за сключване на брак.

-Неглижиране е всяко действие или бездействие, което лишава детето от адекватно посрещане на неговите основни нужди от здравна грижа, образование, емоционална стимулация, адекватно за детската възраст хранене, подsigуряване на детето на дом и условия за живеене, които не застрашават неговото здраве, живот и развитие. Липсата на адекватна родителска грижа и надзор над детето също е съпроводено с небрежност и може да бъде категоризирано като неглижиране. Според Световната здравна организация има четири типа неглижиране: физическо, образователно, здравно и емоционално.

-Тормозът (булинг) и кибертормозът представлява посегателство, който се извършва чрез интернет и други комуникационни технологии. Използват се СМС-и, обаждания, електронна поща, чат съобщения, друг вид комуникация и/или клипове, които засягат достойнството на жертвата на тормоз и са изключително травмиращи, защото запечатват и популяризират акта на насилие.

-Трафикът и експлоатацията на детски труд в по-голямата си част е организирана престъпна дейност, чиято цел е печалба чрез сексуална и/или трудова злоупотреба, както и чрез подтикване към просия, кражби и други противоправни деяния, които вредят на живота, здравето и достойнството на децата и са грубо нарушение на техните основни човешки права.

Какви са последиците от насилието?

Последици от насилието: Насилието има редица негативни последици за детето жертва, които зависят както от вида, степента и продължителността на самото насилие, така и от индивидуалните характеристики на самото дете – от гледна точка на: неговата възраст; разбиране за акта на насилието; значимост за самото дете на връзката, която то има с извършителя на насилието; дали детето е било подложено на комбинация от различни видове насилие; дали, ако детето е разкрило за акта на насилие на някого, той му е повярвал и дали детето е било адекватно подкрепено, след като насилието, което е преживяло, е било разкрито.

Практиката показва, че децата рядко стават жертва само на един вид насилие. Напротив, често видовете насилие, упражнявани над едно дете са повече от един, което води до по-задълбочени **краткосрочни и дългосрочни** последици. И двете групи имат сериозни последици както за самото дете, така и за семейството и общността.

Краткосрочните последици от насилието могат да бъдат най-общо систематизирани като:

- =Различни по степен и сериозност физически наранявания
- =Емоционална травма
- =Загуба на апетит
- =Промени в съня
- =Проблеми с вниманието и концентрацията
- =Понижаване на посещаемостта и успеха в училище
- =Отчуждение от приятелите и семейството
- =Сексуално предавани болести
- =Агресия
- =Промяна в поведението
- =Нежелана бременност
- =Смърт

Дългосрочните последици от насилието са:

- =Физически увреждания
- =Когнитивни увреждания
- =Емоционални увреждания
- =Злоупотреба с психотропни вещества
- =Сексуална дисфункция
- =Проблеми, свързани с репродуктивното здраве
- =Криминални прояви
- =Рисково поведение
- =Смущения на съня и хранителни разстройства
- =Опити за самоубийство

Има ли по-уязвими групи деца?

През различните етапи от живота си децата са уязвими в различна степен към това да станат жертва на различните видове насилие. По правило най-уязвимите групи деца са децата с увреждания и децата от 0 до 3 години. Това е така, защото децата с увреждания имат специфични потребности, които най-често изискват пряк физически контакт от страна на възрастните, които полагат грижи за тях, както и това, че за голяма част от тези деца представлява трудност да вербализират това, което са преживели. Що се отнася за децата до 3-годишна възраст, причините също са свързани с непосредствения физически контакт с възрастните в процеса на обгрижване, лимитиране в езиковите способности, невъзможност да се предпазят от опасни за тях ситуации, както и поради това, че те са сред „най-малко видимите“ за обществото деца, тъй като грижата за тях се осъществява между четири стени (на семейния дом, на институция и т.н.)

Как да разпознаем насилието?

Насилието е трудно разпознаваемо по две причини – първата е свързана с факта, че най-често детето става жертва на насилие в семейството си и от хората, към които детето се чувства емоционално привързано и обича. Това до голяма степен влияе върху готовността на детето да сподели за насилието. Втората група фактори, които влияят върху разпознаването на насилието, се коренят в собствените ни нагласи като общество. До голяма степен съществува обществен консенсус, че сексуалното насилие над деца е нещо лошо, вредно и осъдително, но липсва подобно разбиране за другите форми на насилие. По данни от проучване на общественото мнение сред родители, проведено по поръчка на Националната мрежа за децата, около 40% от родителите в България одобряват използването на физически наказания като метод за възпитание. Друго основно стигматизиращо схващане за насилието над деца е, че то е проблем на бедните семейства и маргинализираните групи в обществото. Поради тези причини представители на обществото, които не се причисляват към тази група, не го възприемат като техен собствен проблем и следователно няма достатъчно голяма чувствителност, която да води до подаване на сигнали към органите за закрила. Но фактите опровергават това схващане и ясно демонстрират, че насилието съществува сред всеки един етнос, социална и религиозна група в страната, независимо от образователния статус и финансовото състояние на семейството.

Въпреки че оценката за сериозността на насилието, диагностиката и подкрепящата работа с детето жертва и неговото семейство предполагат професионална подготовка и практически умения, като общество всички сме отговорни за сигурността на децата си, което предполага да бъдем чувствителни и осведомени за някои от симптомите и начините за разпознаване на насилието над деца. Тези симптоми не бива да бъдат абсолютизирани и винаги трябва да бъдат разглеждани в контекста на конкретното дете и ситуация.

Симптоми, които биха могли да бъдат характерни за деца жертви на насилие:

-Наранявания, за които няма обяснение или обясненията са неадекватни и несъответстващи с вида на нараняването, възрастта на детето и неговото състояние – особено ако нараняванията са с формата на предмети, като пръчка или изгаряния от цигара. Освен това – синините или други наранявания при много малки деца и деца, които не са мобилни (не лазят, не ходят) са особено притеснителни, тъй като детето не може да се нарани само. При бебета травма на главата и кръвоизливи в очите могат да бъде симптом за синдрома на разтърсването на бебе. Късното търсене на медицинска помощ за дете с травми и явна нужда от лечение също би могло да породят подозрения за произхода на нараняванията.

-Промяната в поведението на дете би могло да бъде свързано с нормалното детско развитие. Когато обаче детето изглежда уплашено или тревожно, без видима причина, или пък видът и поведението му са нехарактерни за самото него, като например изглежда депресирано или агресивно (а до скоро е било весело и дружелюбно), това състояние може да е сигнал, че детето е жертва на насилие.

-Регрес в поведението. Освен ако няма ясна медицинска причина, често децата жертви на насилие се връщат към поведение, което вече са надраснали или не е характерно за тяхната възраст. Такова поведение може да бъде например детето за започне отново да си смуче пръста, да има нощно напикаване, след като вече се е научило да контролира ходенето по нужда, страх от тъмното, а понякога дори загуба на вече развита способност за говорене.

-При деца жертва на насилие често се наблюдава страх да се приберат в къщи. Често децата жертви на насилие може да изглеждат притеснени да си тръгнат от детска градина или училище, или да отидат някъде с различни възрастни хора (включително, но не само - извършител на насилие срещу тях).

-Промяната в съня на детето също може да бъде асоциирано със симптом на насилие. Децата жертви на насилие биха могли да споделят, че имат кошмари, затруднения и страх да заспят. Децата жертви на насилие могат да изглеждат необичайно изморени и да заспават в училище.

-Загуба на концентрация и интерес към училището също би могло да бъде асоциирано със симптоми на насилие. Някои деца жертви на насилие често отсъстват от училище поради факта, че по тях има видими следи от насилие, които родителите/причинителите се опитват да прикрият.

-Често децата жертви на насилие и negliжиране могат да изглеждат занемарени, нехигиенични и да са облечени неподходящо за възрастта си и сезона.

-Характерно за децата в тийнейджърска възраст, които са жертви на насилие, е рисковото поведение, което може да варира от употребата на наркотици и алкохол до носенето на оръжие.

-Сексуално поведение, което не е в унисон с възрастта на детето или хаотично и безразборно сексуално поведение, също може да бъде следствие от насилие. Деца, които са жертва на сексуално насилие, биха могли да проявяват ранна сексуализация (прекомерно бързо сексуално съзряване), имитация на сексуални актове или да използват твърде подробен сексуален език, нехарактерен за тяхната възраст и когнитивно развитие.